

УДК 796.03(477.85)«1918/1940»

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОРТИВНОГО РУХУ НА ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ (1918-1940 РОКИ)

Григоришина Т.Б.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

В дослідженні здійснено ретроспективний аналіз тенденцій функціонування спортивного руху на Північній Буковині за період перебування регіону в державно-політичному устрої Румунії. Зафіксовано високий рівень організації змагань з 15 видів спорту, які відбувались в центрі спортивного руху Північної Буковини – місті Чернівці. Виявлено значний кількісний показник залучення мешканців регіону до змагальної діяльності з таких видів спорту як футбол та легка атлетика. Встановлено гендерну і вікову градацію учасників змагань з 18 дисциплін легкої атлетики. Визначено представництво спортсменів Північної Буковини в системі Румунського, Міжнародного та Олімпійського спорту.

Ключові слова: спортивний рух, Північна Буковина, 1918-1940.

Постановка проблеми. На сьогодні, в Україні інтенсивно формується новий джерелознавчий базис з історії фізичної культури і спорту дорадянського та радянського періоду нашої держави. Але, ми вважаємо неприйнятним дотримання позицій щодо жорсткого розподілу на радянську та дорадянську історію: заміни плюса на мінус або навпаки. На наш погляд, важливий і необхідний об'єктивний, неупереджений розгляд та всебічний, правдивий аналіз історії фізичної культури і спорту в Україні загалом та в регіоні Північної Буковини, зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаторами наукових пошуків з історії фізичної культури і спорту Північної Буковини вважаємо буковинських істориків – М.Т. Гонжа та Б.Л. Зажаєв [16]. Організаційно-методичні засади фізичного виховання на Буковині в період австро-угорської доби розкрито у наукових працях Н.О. Гнесь, О.О. Цибаюк, Ю.І. Тумака [14]. Провідні науковці О.М. Вацєба, І.О. Андрухів, Я.Б. Боднар, Б.Є. Трофим'як В.О. Мужичок [19] висвітлили традиції фізичної культури і спорту в Західній Україні.

Виділення невирішених раніше частин досліджуваної проблеми. На сьогодні, у вітчизняній науці розкрито особливості розвитку західноукраїнського спортивного руху, але тенденції функціонування спортивного руху в регіоні Північної Буковини, сконкретизовані на запропонованому нами історичному відрізку часу, на сьогодні вивчені недостатньо.

Мета дослідження полягає у висвітленні основних тенденцій функціонування спортивного руху на Північній Буковині за період перебування регіону в державно-політичному устрої Румунії (1918-1940 рр.).

Результати дослідження розкриваємо у контексті функціонування спортивних клубів (СК) Північної Буковини, що вирізнялись мультивекторністю спортивних практик й слугували базисом підготовки у репрезентації спортсменів на регіональних і Міжнародних спортивних змаганнях. В досліджуваному регіоні, також, активно провадили спортивну діяльність суто футбольні, тенісні, шахові та ін. клуби та спілки. За період румунського адміністрування (1918-1940 рр.) локалізаційним центром спортивного руху Північної Буковини було місто Чернівці [14, с. 182].

Протягом досліджуваного періоду один із перших, у 1919 р., започаткував діяльність ру-

мунський СК «Драгош-Воде» [6, с. 35]. Клуб вважався найзаможнішим на тернах Північної Буковини [1, с. 27], а його діяльність відбувалась як за підтримки чернівецьких підприємців, так і за рахунок фінансування бізнес-структур міста Бухарест. СК «Драгош-Воде» підпорядковувались такі регіональні спортивні споруди: стадіон, який містив футбольне поле й легкоатлетичні доріжки та зимова льодова арена для проведення значних спортивних видовищ з хокею, фігурного катання і перегонів на ковзанах [19, с. 273].

У 1919 р. відроджується функціонування німецького СК «Ян» [9, с. 20]. Клубу належав спортивний комплекс, до складу якого входили: спортивна зала, облаштована приладами для занять німецькою гімнастикою та майданчики на відкритому повітрі для спортивних ігор [3, 4, 12]. Клубу підпорядковувались: стадіон «Ян» (футбольне поле й легкоатлетична арена), іподром, зимова спортивна база, оснащена устаткуванням і спорядженням для лижного і санного спорту та зали для провадження спортивних практик у приміщеннях.

У 1920 р. започаткував діяльність український СК «Довбуш» [13, с. 27]. На початку діяльності у підпорядкуванні клубу спортивних споруд не було. Завдячуючи добровільним пожертвам української інтелігенції краю, у 1925 р. [6, 8, 13], був побудований стадіон (150 000 лей було витрачено тільки на спорудження трибун для глядачів, огорожі стадіону, роздягалень та інших приміщень). Стадіон містив футбольне поле та оснащення для спортивних легкоатлетичних практик. З 30-х рр. XX ст. діяльність СК «Довбуш» зазнавала утисків з боку румунської влади щодо співпраці зі спортивними делегаціями з тих територій, які окреслюються сучасним терміном «Західна Україна» [2, 16], що зумовлювало тенденції переходу провідних спортсменів СК «Довбуш» до інших клубів Північної Буковини, а також, еміграцію за кордон держави Румунія.

З 1921 р. функціонував інтернаціональний робітничий СК «ІАСК» [3, с. 14]. Нестабільне матеріальне становище спонукало до виконання будівельних і господарських робіт на спортивних спорудах заможних чернівецьких клубів, за виконання яких, робітники мали можливість провадження тренувальних практик на цих спорудах. У 1930 р. назву клубу змінено на «Мунчиторь» [14, с. 183] й стабілізовано матеріальний статус

за рахунок членських внесків і підтримки меценатів. Діяльність всіх спортивних об'єднань робітників північно-буковинського регіону підпадала під жорсткий регламент регіональних органів румунської влади.

У 1923 р. започаткував діяльність СК «Полонія» [4, с. 18]. Зазначимо, що у 1909 р., за ініціативи чернівецької польсько-вірменської громади, був споруджений гімнастичний майдан. Дана спортивна споруда була модернізована під футбольній легкоатлетичні спортивні практики та слугувала за призначенням і в період румунського адміністрування. Також, клубу підпорядковувались спортивна зала для провадження спортивних видів з боксу [11, с. 9] та тенісні корти.

З 1924 р. функціонував єврейський СК «Маккабі» [4, с. 11]. За сприяння банкірів, промисловців та меценатів чернівецької громади, у 1923 р. було споруджено стадіон «Маккабі» [19, с. 274]. На нашу думку, стадіон був найкращою спортивною спорудою на Північній Буковині й містив футбольну арену з трибунами для глядачів на 6000 місць та відповідне оснащення для проведення масштабних спортивних видів. Під патронатом СК «Маккабі» знаходились: іподром, зали для спортивних практик з настільного тенісу, а також, приміщення для змагань з шахів [14, с. 182]. Вважаємо, що з 1933 р., за умов державної політики Румунії по відношенню до єврейської громади Північної Буковини, відбувалась еміграція спортивної еліти краю та трансформація прізвищ провідних спортсменів з метою репрезентації держави на Міжнародних спортивних змаганнях.

Протягом досліджуваного періоду, саме футбол був одним з пріоритетних видів спорту на теренах Північної Буковини [5, с. 44]. Всі чернівецькі спортивні клуби культивували футбол, окремі з них мали можливість утримувати декілька футбольних команд та провадити спортивну підготовку юнацького резерву. Палкими поціновувачами змагань з футболу були команди, які об'єднували робітників як м. Чернівці, так і робітничий клас провінційних міст Північної Буковини [7, с. 68]. Протягом 1930-1938 рр. відбувалась змагальна діяльність з футболу серед сільського населення регіону [8, 12, 14]. Зауважимо, що серед мешканців селищ північно-буковинського краю значної популяризації набула спортивна діяльність тільки з футболу.

Команди спортивних клубів м. Чернівці брали участь у Національному чемпіонаті Румунії

з футболу, а найкращі чернівецькі спортсмени мали гідне представництво у Національній збірній команді [10, 18, 20]. У 1922 р., в м. Чернівці відбувся футбольний матч Національних команд Румунії та Польщі, який завершився з рахунком 1:1. У складі румунської збірної команди виступав вихованець СК «Полонія» – Станіслав Мічінський [7, с. 34]. На нашу думку, дата цих змагань започатковує репрезентативний поступ спортсменів Північної Буковини у Міжнародному спортивному русі.

У 1930 р. Національна збірна команда Румунії брала участь у Чемпіонаті Світу з футболу в Уругваї (Монтевідео) й посіла 11 позицію [20, с. 97]. У складі команди був вихованець СК «Ян» – Альфред Айзенбайссер. На Чемпіонаті Світу з футболу, що відбувся у Франції в 1938 р., у румунській команді змагався вихованець СК «Полонія» Роберт Садовський [19, с. 276].

На Північній Буковині за період румунського адміністрування значної популяризації набув ще один вид спорту – легка атлетика. У 1927 р. був заснований «Союз атлетів Буковини» [18, с. 43], під патронатом якого відбувалось функціонування секцій з легкої атлетики в регіональних спортивних клубах і спілках та контроль провадження тих дисциплін легкої атлетики, що входили до програм військово-спортивного багатоборства. За результатом аналізу джерельного підґрунтя, визначено систематичне проведення змагань з легкої атлетики протягом 1928-1938 рр. у м. Чернівці [19, с. 274], зафіксовано 18 легкоатлетичних дисциплін, що набули змагальної популяризації, окреслено віковий та гендерний статус учасників змагань (табл. 1).

Про високий рівень спортивної підготовленості північно-буковинських легкоатлетів свідчить їх представництво на Міжнародних змаганнях. В Італії, у 1927 р., на II чемпіонаті Світу серед студентів брав участь студент Чернівецького університету, вихованець СК «Маккабі» – Абрам Штраухер, який здобув срібну нагороду в легкоатлетичній дисципліні «біг 400 м з бар'єрами». На I Балканських Іграх у Греції (Афіни, 1929 р.) титул чемпіона з двох дисциплін легкої атлетики «десятиборство» та «біг 400 м з бар'єрами» виборов вихованець СК «Драгош-Воде» – Євген Маєцук [19, с. 273].

З 1928 р. в досліджуваному регіоні відбувалось становлення змагальних практик з таких зимових видів спорту як хокей, фігурне катання, ковзанярський, лижний і санний спорт [8, 10, 13].

Таблиця 1

Перелік дисциплін у програмах змагань з легкої атлетики на Північній Буковині (1928-1938 рр.)

Назва дисципліни	Біг 60 м	Біг 100 м	Біг 110 м з/б	Біг 400 м	Біг 400 м з/б	Біг 800 м	Біг 1500 м	Біг 5000 м	Біг 10000 м	Стрибки у довжину	Стрибки у висоту	Стрибки з жердиною	Метання диска	Метання списа	Штовхання ядра	Десятиборство ¹	П'ятиборство ²	Естафета ³
Юнаки (чол.)	•	•	•	•	•	•	•			•	•		•		•			
Юнаки (жін.)	•	•		•		•	•			•			•					
Молодь (чол.)		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•
Молодь (жін.)	•	•		•		•	•			•			•	•	•		•	

¹ Дисципліни десятиборства: біг 100 м, 110 м з/б, 1500 м, 5000 м; стрибки у довжину, висоту, із жердиною; штовхання ядра; метання списа, диска

² Дисципліни п'ятиборства: біг 100 м, 800 м; стрибки у довжину; метання списа, диска

³ Естафета: біг 8 етапів, загальна довжина дистанції 4200 м

«Драгош-Воде», так і в приміщеннях цеху локомотивного депо й залі СК «Полонія» [1, с. 22]. Боксери з Чернівців брали участь у відбірковому етапі змагань чемпіонату Румунії (Брайль, 1929 р.). Четверо чернівецьких спортсменів змагались на Всесвітній олімпіаді з боксу в Польщі (Данциг, 1936 р.). З них, вихованець СК «Полонія» – Франціск Буковецький виступав у ваговій категорії 60 кг [11, с. 9].

У 20-х рр. ХХ ст. в Чернівцях відроджено традиції спортивних практик з шахового спорту, які культивувались в чисельних шахових клубах. Абрам Барац – один зі славетних представників чернівецької «шахової школи». Узагальнюємо перелік значних Міжнародних спортивних здобутків А. Бараца: переможець Міжнародних шахових чемпіонатів – Франція (Йер, 1926 р.), Англія (Гастингс, 1927-1928 рр.), Румунія (Бухарест, 1930 р.); учасник Всесвітніх шахових Олімпіад – Німеччина (Гамбург, 1930 р.), Чехословацька (Прага, 1931 р.) [14, 18, 19, 20].

Отже, констатуємо розподіл пріоритетів у змагальній діяльності спортивних клубів Північної Буковини з 15 видів спорту (табл. 2). Хронологічні рамки (1920-1939 рр.) визначено відповідно джерелознавчого базису щодо провадження спортивних змагань в досліджуваному регіоні.

Висновки. З певною умовністю, окреслюємо три етапи, в контексті яких кристалізувались основні тенденції функціонування спортивного руху на Північній Буковині за період державно-політичного устрою Румунії.

I етап (1918-1925 рр.) – відродження традицій фізичної культури австро-угорської доби; заснування спортивних клубів і секцій за видами спорту; фундація спортивної інфраструктури. II етап

(1926-1932 рр.) – становлення спортивного руху в системі румунського спорту; модернізація організаційних засад змагальної діяльності за видами спорту; фундація представництва спортсменів у Міжнародному спортивному русі. III етап (1934-1939 рр.) – актуалізація мілітаризованого напрямку розвитку спорту; часткова еміграція спортивної еліти; репрезентація спортсменів у Міжнародному спортивному та олімпійському русі. Нами не виявлено змагальної діяльності за період другої половини 1939 р. до 1940 р.

Розкрито розподіл пріоритетів у змагальній діяльності спортивних клубів Північної Буковини з 15 видів спорту. Визначено значний кількісний показник залучення мешканців регіону до змагальної діяльності з таких видів спорту як футбол та легка атлетика. Встановлено гендерну і вікову градацію учасників змагань з 18 дисциплін легкої атлетики.

Зафіксовано представництво спортсменів Північної Буковини в системі Міжнародного спортивного та олімпійського руху з нижчеперелічених змагань і видів спорту: Всесвітній чемпіонат студентів (1927 р.) та Балканські ігри (1929 р.) – легка атлетика; чемпіонати Світу (1930 р., 1938 р.) – футбол; зимові Олімпійські ігри (1936 р.) та чемпіонати Світу і Європи (1934 р., 1939 р.) – фігурне катання; чемпіонати Світу і Європи (1937 р., 1938 р.) – хокей з шайбою; Всесвітні Олімпіади (1930 р., 1931 р.) – шахи.

Перспективи дослідження націлені на висвітлення персональних здобутків засновників спортивних клубів і секцій, спортивних функціонерів і меценатів, що здійснили вплив на розвиток спортивного руху на Північній Буковині в період міжвоєнної доби.

Список літератури:

- Будний С. Моя спортова активність / Степан Будний. – Чикаго, США: [б. в.], 1966. – 97 с.
- Вацеба О. Нариси з історії спортивно-гімнастичного руху в Західній Україні / Оксана Вацеба. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 1997. – 232 с.
- Гонжа М. Т. Спортивний рух на Північній Буковині (1928-1940 рр.): [навч. метод. посіб.] / М. Т. Гонжа. – Чернівці: Рута, 2000. – 20 с.
- Зажаєв Б. Л. Спортивні нагороди Північної Буковини: [навч. посібник] / Б. Л. Зажаєв. – Чернівці: Рута, 2008. – 42 с.
- Зибачинський О. Спортові дружини компаного м'яча на Буковині / Орест Зибачинський. – Рівервуд, Австралія: [б. в.], 1982. – 77 с.
- Карпович В. Мої спомини про організування українського спорту на Буковині та УСТ «Довбуш» / Володимир Карпович. – Чикаго, США: [б. в.], 1977. – 102 с.
- Кожевський В. М. Летопись буковинского футбола (1902-1992 рр.) / В. М. Кожевський, М. В. Степанчук. – Чернівці: Прут, 1993. – 104 с.
- Лукіянович Ф. Мій спомин про «Довбуш» / Філярет Лукіянович. – Філядельфія, США: [б. в.], 1981. – 84 с.
- Павлюк Є. Від Прута до Дністра – український спортовий рух на Буковині (1930-1940 рр.) / Євгеній Павлюк. – Балтімор, США: [б. в.], 1982. – 57 с.
- Рибак В. Моя участь в УСК «Довбуш» / Володимир Рибак. – Торонто, Канада: [б. в.], 1977. – 114 с.
- Палагнюк В. Г. Бокс на Буковині: з історії розвитку / В. Г. Палагнюк, Т. В. Палагнюк. – Чернівці: Прут, 2000. – 188 с.
- Суховерський О. На зеленій буковинській мураві / О. Суховерський. – Скрантон, Пенсільванія: Народна Воля, 1982. – 63 с.
- Український спортивний клуб «Довбуш» / під ред. В. Карповича, П. Григоровича. – Чикаго, Балтімор, Філадельфія, Торонто: [б. в.], 1984. – 171 с.
- Устінова Т. Б. Розвиток українського спортивного руху на Північній Буковині (1918-1940 рр.) / Т. Б. Устінова // збірник наук. праць. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 573. – С. 179-185.
- Устінова Т. Б. Стан та основні тенденції розвитку гімнастично-спортивного руху в Румунії (друга половина ХІХ ст. – 1940 р.) / Т. Б. Устінова // збірник наук. праць / за ред. П. С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. ун-т, 2012. – Вип. 5. – С. 282-291.
- Устінова Т. Б. Генезис наукових знань з історії фізичної культури України / Т. Б. Устінова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. журнал / за ред. С. С. Єрмакова. – Х.: ХДАДМ, 2013. – № 10 – С. 78-82.
- Федак В. В. Закарпаття у спортивному вимірі / В. В. Федак. – Ужгород: Карпати, 1993. – 148 с.

18. Ionescu M. Sport rombnesec / M. Ionescu, M. Todoran. – Bucharest: Editura Sport-Turism, 1984. – 359 p.
19. Ustinova T. The Northern Bucovina sportsmen's appearance in international sports and Olympic movement (1918-1940) / Tetiana Ustinova, Yaroslav Zoriy, Nataliya Hnes // The VI th Edition international scientific conference. – Suceava: University «Ștefan cel Mare», 2016. – P. 270-276.
20. Todan I. Anii de aur ai sportului romanesc / I. Todan. Bucuresti: Editura consliului fizica si sport, 1969. – 159 p.

Григоришина Т.Б.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕЦИИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СПОРТИВНОГО ДВИЖЕНИЯ НА СЕВЕРНОЙ БУКОВИНЕ (1918-1940 ГГ.)

Аннотация

В исследовании выполнен ретроспективный анализ тенденций функционирования спортивного движения на Северной Буковине за период нахождения региона в государственно-политическом подчинении Румынии. Зафиксирован высокий уровень организации соревнований по 15 видам спорта, которые проводились в центре спортивного движения Северной Буковины – городе Черновцы. Выявлен значительный количественный показатель охвата населения региона соревновательной деятельностью в таких видах спорта как футбол и легкая атлетика. Установлена гендерная и возрастная градация участников соревнований по 18 дисциплинам легкой атлетики. Зафиксировано представительство спортсменов Северной Буковины в системе Румынского, Международного и Олимпийского спорта.

Ключевые слова: спортивное движение, Северная Буковина, 1918-1940.

Hryhoryshyna T.B.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

THE PRINCIPAL TRENDS OF SPORTS MOVEMENT FUNCTIONING IN THE NORTH OF BUKOVYNA (1918-1940)

Summary

The study illustrates the application of a retrospective analysis of sports movement functioning in the North of Bukovina during the period when this region was publicly and politically subordinated to Romania. A high level of organization of 15 kinds of sports competitions was fixed in Chernivtsi, the center of the sports movement in the North of Bukovina. It was also revealed a significant quantitative indicator of the region's residents attraction to the competitive activities of such kinds of sports as soccer and athletics. The article establishes a gender and age gradation of the competitions participants of 18 disciplines of athletics. The representation of the Chernivtsi athletes is described in the Romanian, International and Olympics sport systems.

Keywords: sports movement, the North of Bukovina, 1918-1940.